

Odločbe s komentarji

Decisions with Commentaries

Namestitev otroka v drugo državo članico

Komentar sodbe Sodišča EU v zadevi Health Service Executive proti S.C in A.C.^{1, 2}

1. Uvod

Sodišče Evropske unije (v nad.: SEU) je 26. aprila 2012 na podlagi člena 267 Pogodbe o delovanju Evropske unije (v nad.: PDEU) v postopku Health Service Executive proti S.C. in A.C, katerega predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, sprejelo odločbo. Predlog za sprejetje predhodne odločbe je vložilo High Court (v nad.: HC) države Irske. Predlog za sprejetje predhodne odločbe se je nanašal na razlago Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000³ (v nad.: BU IIa). Razlaga se je nanašala na člene 1, 28 in 56 BU IIa. Pred sprejetjem odločbe v zadevi je predstavila svoje stališče tudi generalna pravobranilka *Juliane Kokott*, ki je podala razlago člena 56 BU IIa.⁴

2. Dejansko stanje

Mladoletna S.C. je irska državljanka in je živela na Irskem, njena mati pa v Londonu. Skrb za S.C. je bila leta 2000 zaupana Health Service Executive⁵ (v

¹ Zadeva C-92/12 PPU, Health Service Executive proti S.C. in A. C., sodba z dne 26. 4. 2012, še neobjavljena v ZOdl. (v nad.: zadeva C-92/12 PPU).

² Komentar pripravila: Dr. Suzana Kraljič, docentka, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Mladinska ulica 9, SI-2000 Maribor, Slovenija, e-pošta: suzana.kraljic@um.si

³ UL L 338, 23. 12. 2003, str. 1.

⁴ Stališče generalne pravobranilke *Juliane Kokott* z dne 28. marca 2012, zadeva C-92/12 PPU Health Service Executive proti S.C. in A. C. (Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo *High Court of Ireland* (v nad.: Stališče generalne pravobranilke)).

⁵ HSE je organ, ki je na Irskem pristojen za otroke pod varstvom države.

nad.: HSE) in od takrat je bila S.C. nameščena v različne rejniške družine in zavode (tudi zaprte) na Irskem. Leta 2011 je HSE pri sodišču predlagal izdajo začasne odredbe (ang. interlocutory application), s katero je predlagal za S.C. namestitev s pridržanjem v terapevtskem in vzgojnem zavodu v Angliji.⁶ S.C. je bila namreč zelo ranljiva in je potrebovala posebne zaščitne ukrepe, saj si je že večkrat poskušala vzeti življenje. Ker na Irskem ni bilo ustrezne ustanove, ki bi ji lahko zagotovila ustrezno varstvo, je bil podan predlog za izdajo začasne odredbe za namestitev S.C. v ustrezni angleški zavod. Hkrati pa bi to pomenilo, da bi bila S.C. bližje materi, kar bi lahko na S.C. pozitivno vplivalo.⁷ Nasprotni stranki v tem postopku za izdajo začasne odredbe sta bili S.C. in njena mati A.C.

Predložitveno sodišče je 2. 12. 2011 ugodilo predlogu HSE in odredilo namestitev S.C. v zasebni zavod zaprtega tipa v Angliji. Z namestitvijo, ki je bila opredeljena kot največja otrokova korist, so soglašali vsi udeleženci postopka, razen mladoletne S.C. Namestitev je bila najprej določena za en mesec in naj bi se mesečno preverjala in po potrebi podaljševala. Ker je bilo po mnenju predložitvenega sodišča zaradi otrokovih koristi nujno takojšnje ukrepanje, je bila S.C. takoj po izdaji odredbe premeščena v zavod v Anglijo.

3. Postavljena pravna vprašanja

Predmet spora v postopku v glavni stvari sta bili vprašanji zakonitosti namestitve in njenega podaljševanja. H.C. je s sklepom z dne 16. 2. 2012, ki je na SEU prispel 22. 2. 2012, prekinilo odločanje in SEU v predhodno odločanje predložilo vprašanja:

- »1. Ali spada odločba o pridržanju otroka za določeno obdobje v zavodu v drugi državi članici, ki zagotavlja terapevtsko in vzgojno varstvo, na stvarno področje uporabe BU IIa?
2. Če je odgovor na prvo vprašanje pritrdilen, katere morebitne obveznosti izhajajo iz člena 56 BU IIa v zvezi s postopki posvetovanja in soglasja za zagotavljanje učinkovite zaščite otroka, ki naj bi bil pridržan?
3. Če je sodišče v državi članici nameravalo namestiti otroka za določen čas v vzgojno varstveni zavod v drugi državi članici in je v skladu s členom 56 BU IIa od te države pridobilo soglasje, ali mora odločba sodišča o namestitvi otroka za določeno obdobje v zavod v drugi državi članici, priznana in/ali razglašena za izvršljivo v tej drugi državi članici?
4. Ali ima odločba sodišča o namestitvi otroka za določeno obdobje v vzgojni zavod v drugi državi, za katero je v skladu s členom 56 BU IIa ta država

⁶ V irskem pravu se ta ukrep imenuje varna oskrba (ang. secure care).

⁷ <http://www.solicitorsjournal.com/family/domestic-abuse/european-briefing-ecj-has-acted-swiftly-without-sacrificing-legal-certainty> (obiskano: 17.5.2014).

članica dala soglasje, pravni učinek v tej drugi državi članici pred priznanjem in/ali razglasitvijo izvršljivosti ob koncu postopka za razglasitev priznanja in/ali izvršljivosti?

5. Ali je treba pridobiti soglasje druge države članice, kot ga zahteva člen 56 BU IIa, pri vsakem podalšanju veljavnosti odločbe sodišča v skladu s členom 56 o namestitvi otroka za določeno obdobje v zavod v drugi državi članici?

6. Ali mora biti odločba sodišča v skladu s členom 56 BU IIa o namestitvi otroka za določeno obdobje v zavod v drugi državi članici priznana in/ali razglašena za izvršljivo v drugi državi članici ob vsakem podalšanju njene veljavnosti?“

HC je predlagalo, naj se ta predlog za sprejetje predhodne odločbe obravnava po nujnem postopku iz člena 104b Poslovnika. Svoj predlog je utemeljilo z dejstvi, da se po eni strani zadeva nanaša na otroka, ki je bil proti svoji volji iz varnostnih razlogov pridržan v vzgojnem zavodu zaprtega tipa. Po drugi strani pa dodaja, da gre tudi za postopek v zvezi z varstvom in vzgojo otroka, ki ima običajno prebivališče na Irskem in ki je bil nameščen v oskrbo zavoda zaprtega tipa, ki se nahaja na ozemlju druge države članice, v kateri je njegova pristojnost odvisna od uporabe BU IIa v tem postopku namestitve in zato od odgovora na zastavljena vprašanja. Poudarilo je, da položaj otroka zahteva nujne ukrepe. Otrok bo kmalu polnoleten, takrat ne bo več v pristojnosti predložitvenega sodišča glede zaščite otrok, in njegovo stanje zahteva, da se za kratko obdobje namesti v oskrbo zavoda zaprtega tipa in da se izvede program s strukturirano in vse večjo svobodo, na podlagi katerega se bo lahko namestil pri svoji družini v Angliji.⁸ SEU je predlogo ugodilo.

4. Pravna presoja

Prvo vprašanje: stvarno področje uporabe BU IIa

Irski HC je najprej zanimalo, ali je s področjem uporabe BU IIa zajeta tudi sodna odločba, s katero je zaradi zaščite pred samopoškodovanjem odrejena s pridržanjem povezana namestitev otroka v zavodu, ki zagotavlja terapevtsko in vzgojno varstvo.

Vprašanje se nanaša na stvarno področje uporabe BU IIa, ki je urejeno v členu 1. Izhajajoč iz člena 1(1)(b), se BU IIa uporablja ne glede na vrsto sodišča v civilnih zadevah, ki se nanašajo na podelitev, izvrševanje, prenos, omejitev ali odvzem starševske odgovornosti (ang. parental responsibility). Starševska odgovornost se nanaša zlasti na pravico do varstva in vzgoje, ki na podlagi člena 7(9) zajema pravico določitve kraja otrokovega prebivališča. Iz

⁸ Tč. 46 in 47 v zadevi C-92/12 PPU.

člena 2(8) pa izhajaja, da je nosilec starševske odgovornosti »oseba, ki ima starševsko odgovornost do otroka«. Pri tem ni pomembno, če pravica do varstva in vzgoje v obravnavanem primeru ni bila zaupana staršem.

V skladu s členom 1(2)(d) BU IIa pa spada med civilne zadeve v zvezi s starševsko odgovornostjo zlasti namestitev otroka v rejniško družino ali v oskrbo zavoda. SEU je v preteklosti že zavzelo stališče, da je treba pojem civilnih zadev razlagati tako, da lahko zajema tudi ukrepe za zaščito otroka, ki v pravnem redu države članice spadajo v javno pravo.⁹ Z vprašanjem, ali namestitev s pridržanjem spada na področje uporabe BU IIa, pa se je SEU prvič izrecno soočilo.

SEU je tako zavzelo stališče, da tudi namestitev zaprtega tipa, do katere pride zaradi zaščite otroka pred samopoškodovanjem ali samomorom in ki je namenjena pedagoškemu in terapevtskemu varstvu, spada na področje stvarne pristojnosti uporabe BU IIa.¹⁰ S takšno ureditvijo se zagotavlja enakost za vse otroke, saj se z odločbami o namestitvi zaprtega tipa najmočneje posega v temeljne pravice zadevne osebe, sploh mladoletnika. Razmejitve med posameznimi ukrepi za zaščito otroka je v določenih primerih težko podati, saj lahko ukrepi prehajajo eden v drugega. Namestitev zaprtega tipa je vedno *ultima ratio* ukrep¹¹ in do njega pride vedno samo za nujno potreben čas. Ko ta nujni čas poteče, se lahko otroku določi drug ukrep (npr. namestitev odprtega tipa, namestitev v rejniško družino). Tu je lahko za otrokove koristi pravična le ureditev, s katero so odločbe o vseh

⁹ SEU je tako že s sodbo v zadevi C-435/06, C, ZOdl. 2007, str. I-10141 zavzelo stališče, da je treba člen 1(1) BU IIa razlagati tako, da pojem »civilne zadeve« zajema posamično odločbo, s katero je odrejen takojšen prevzem v varstvo in namestitev otroka v rejniško družino zunaj lastne družine, če je bila ta odločba sprejeta v okviru javnopravnih pravil o varstvu otrok. Ta odločba je še posebej pomembna, saj se je s tem zavzelo jasno stališče, da so odločbe upravnih organov, ki se izdajo v okviru javnopravnih pravil o varstvu otrok v smislu prava EU, civilne zadeve. V Sloveniji imajo centri za socialno delo še vedno določene pristojnosti, ki spadajo pod stvarno področje BU IIa (npr. rejništvo, namestitev otroka v zavod).

¹⁰ Tč. 66 v zadevi C-92/12 PPU. Takšno mnenje je predhodno zavzela tudi generalna pravobranilka v odst. 12 svojega stališča.

¹¹ Takšno stališče je pravilno, saj ga je možno podpreti s členom 3 Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah (v nad.: KOP: Uradni list RS-MP, št. 9/1992), ki določa, da morajo pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, otrokove koristi biti glavno vodilo. KOP je tako primat pravice in dolžnosti, da skrbijo za otroke, dal staršem. Šele, če ti niso sposobni skrbeti za otroka, se uporabijo sekundarne oblike varstva otroka. Pri sprejemanju ukrepov, s katerimi se posega v roditeljsko pravico staršev, pa mora biti glavno vodilo otrokova korist. Ukrep, ki ga lahko izreče sodišče ali center za socialno delo, mora slediti načelu najblažjega ukrepa. Ukrep naj čim manj poseže v roditeljsko pravico. Takšno stališče so zavzela tudi naša sodišča npr. v primerih VSL sodba IV Cp 3876/2007, VSL sklep IV Cp 3796/2006 in Sklep II Ips 161/2013.

vrstah namestitve podrejene enotnim pravilom o pristojnosti in priznanju. Če bi namestitev v zavodu, ki je povezana s pridržanjem, ne spadala na področje uporabe BU IIa, bi to lahko vodilo do različne sodne pristojnosti, ki bi bila odvisna od vrste namestitve, kar pa ne bi bilo ustrezno in primerno.¹²

Drugo vprašanje: zahteva po predhodnem soglasju pristojnega organa

Z drugim vprašanjem je predložitveno sodišče želelo izvedeti, kakšen je obseg obveznosti iz člena 56 BU IIa glede narave postopkov posvetovanja in soglasja pri namestitvi otroka, če ta, kot v zadevi v glavni stvari, vključuje odvzem prostosti. Irski HC namreč ni mogel nedvoumno ugotoviti, kateri organ v Združenem kraljestvu (v nad.: ZK) je pristojen za izdajo soglasja v skladu s členom 56(2) BU IIa. Official Solicitor oz. Central Authority for England and Wales¹³ naj bi najprej posredovala informacijo zasebne ustanove, s katero je ta sporočila, da lahko sprejme S.C. Uslužbenec osrednjega organa za Anglijo in Wales je v izjavi HC navedel, da ta ni pristojni organ v smislu člena 56 BU II in da sploh ni enotnega pristojnega organa v njenem smislu. Kasneje pa je Vlada ZK navedla, da ustanova, v kateri je bil nameščen otrok, ni zasebna ustanova, saj spada pod mesto Peterborough, ki jo upravlja, in naj bi bila zato državna ustanova. Vendar pa je bilo kljub temu potrebno razjasniti, ali soglasje državnega zavoda zadostuje zahtevam iz člena 56(2) BU IIa.¹⁴

Iz člena 56(1) BU IIa izhaja, da, kadar sicer pristojno sodišče razmišlja o namestitvi otroka v oskrbo zavoda ali rejniške družine in kadar naj bi se takšna namestitev izvedla v drugi državi članici, se najprej posvetuje z osrednjim organom ali drugim organom, ki ima pristojnost v drugi državi, če se v navedeni državi članici za namestitev otroka v okviru te države zahteva posredovanje javnega organa. Iz člena 56(1) BU IIa izhaja, da je v primeru namestitve otroka v drugo državo članico treba izvesti obvezno posvetovanje z osrednjim organom zaprosene države ali drugim pristojnim organom te

¹² Odst. 20–22 Stališča generalne pravobranilke.

¹³ Lord Chancellor, ki je to nalogo delegiral na International Child Abduction and Contact Unit (ICACU). ICACU je kot osrednji organ za Anglijo in Wales navedena na internetnih straneh Evropske komisije.

http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/rc_jmm_centralauthorities_uk_en.htm. Glede na navedbo na internetnih straneh ZK ima ICACU prostore pri Official Solicitor. Z notifikacijo BU IIa je Republika Slovenija Evropski komisiji sporočila, da je na podlagi člena 53 BU IIa osrednji organ v Republiki Sloveniji Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

¹⁴ Odst. 26 in 27 Stališča generalne pravobranilke.

države članice, če se za namestitev otroka v okviru te države¹⁵ zahteva posredovanje javnega organa.¹⁶

V skladu s členom 56(2) BU IIa pa se lahko sodna odločba o namestitvi otroka v drugo državo izda le, če je pristojni organ zaprosene države privolil v namestitev. Iz navedene formulacije člena 56(1) in (2) BU IIa namreč izhaja, da se uporabljajo trije pojmi v povezavi z organi, in sicer: »osrednji organ«, »drugi organ, ki ima pristojnost v drugi državi« in »pristojni organ.« Stališče generalne pravobranilke je, da je treba pojem »pristojni organ« iz člena 56(2) BU II a razumeti kot skupni pojem za pojma iz člena 56(1) BU II a, torej za »osrednji organ« in »drugi organ, ki ima pristojnost«.¹⁷

Soglasje v skladu s členom 56 mora torej dati osrednji organ ali drug stvarno pristojen organ. Ker lahko vsaka država članica v skladu s členom 53 določi enega ali več osrednjih organov, je s sistematiko BU IIa izključeno, da ne bi bilo nobenega pristojnega organa v smislu člena 56(2).¹⁸ Hkrati pa člen 53 BU IIa zavezuje nepristojen osrednji organ, da obvestilo posreduje pristojnemu (osrednjemu) organu.¹⁹

Preveriti je treba, ali je mogoče, da je s pristojnim organom v smislu člena 56(2) BU IIa mišljena tudi zasebna ali državna ustanova, v kateri naj bo nameščen otrok. Člen 56(3) BU IIa sicer določa, da postopke posvetovanja ali soglasja iz člena 56(1) in (2) BU II a ureja nacionalno pravo zaprosene države. Vendar vprašanje, ali je tudi zasebna ustanova, ki naj bi sprejela otroka, lahko pristojni organ v smislu člena 56 BU IIa, ni vprašanje, ki zadeva postopke soglasja, ampak temeljna odločitev, ki zadeva soglasje. Ta ne more biti prepuščena nacionalnemu pravu, ampak mora biti zaradi enotne uporabe prava EU nasprotno določena avtonomno v skladu s pravom EU.²⁰

¹⁵ V skladu z Zakonom o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Uradni list RS, št. 69/2004 (ZZZDR-UPB1), 101/2007, 90/2011, 84/2012) je za namestitev otroka v zavod po 121. členu pristojen center za socialno delo.

¹⁶ Tč. v zadevi 70 C-92/12 PPU.

¹⁷ Odst. 29 Stališča generalne pravobranilke.

¹⁸ Odst. 31 Stališča generalne pravobranilke.

¹⁹ Pri čezmejni namestitvi otroka v Nemčijo se lahko opravi posredna ali neposredna naslovitev na nemške organe za pridobitev njihovega soglasja za namestitev otroka v Nemčiji. Prošnja za namestitev se tako lahko naslovi neposredno na nemške lokalne agencije, ki so v Nemčiji pristojne za javne mladinske skrbstvene zadeve, ali posredno na osrednji organ v Nemčiji, ki je v skladu s členom 53 BU IIa neški Bundesamt für Justiz – tako Merkblatt Grenzüberschreitende Unterbringung von Kindern Unterbringung von Kindern in Deutschland durch ausländische Gerichte und Behörden.

(https://www.bundesjustizamt.de/DE/SharedDocs/Publikationen/HKUE/Merkblatt_Unterbringung_Deutschland.pdf?__blob=publicationFile&v=2; obiskano: 17. 5. 2014).

²⁰ Odst. 32 in 33 Stališča generalne pravobranilke.

Na podlagi besedila člena 56 BU IIa je vidno, da za namestitev ni dovolj soglasje zasebnega, kakor tudi ne samo soglasje državnega zavoda, kamor naj se otrok namesti. To je razvidno iz Lagardovega poročila h Konvenciji o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju, uveljavljanju in sodelovanju glede starševske odgovornosti in ukrepov za varstvo otrok (v nad.: MKSOVO),²¹ ki v členu 33(2) vsebuje določbo, ki ustreza določbi o namestitvi otrok iz člena 56 BU IIa. Tudi v tem poročilu se zahteva predhodno soglasje države sprejemnice.²² Predhodno soglasje omogoča, da se vnaprej uredijo pogoji prebivanja otroka v državi sprejemnici. Prebivanje otroka je namreč treba uskladiti tudi z veljavno zakonodajo države, v kateri bo otrok nameščen. Prav tako je potrebna uskladitev glede razdelitve stroškov, ki nastanejo z izvršitvijo ukrepa namestitve. Z uskladitvijo vseh pomembnih vprašanj se želi zagotoviti varstvo otrokovih koristi ter preprečiti, da bi se upravne ali druge težave pojavile šele potem, ko je bo otrok že nameščen in bi lahko v najslabšem primeru vodile do vrnitve otroka.²³ Obvezno posvetovanje pa tudi omogoča, da se izbere ustrezen zavod za namestitev otroka, saj naj bi osrednji organ v državi sprejemnici bolje poznal zavode v svoji državi kot sodišče v državi članici izvora.²⁴

Namen zahteve po soglasju torej ne bo izpolnjen, če bo soglasje podala zasebna ustanova, v kateri naj bo nameščen otrok. Zasebna ustanova namreč ne more sprejeti nobene zavezujoče izjave v zvezi z upravnimi vidiki namestitve, ki bi jih kasneje morala upoštevati država članica sprejemnica. Tudi soglasje državnega zavoda, ki je bil dejansko izbran za namestitev, ne šteje za zadostno, saj se zahteva, da soglasje da državni organ, ki ni zavod. Zagotoviti je treba, da je odločitev o soglasju samostojna odločitev pristojnega organa. Ta državni organ seveda lahko upošteva in mora upoštevati pri svoji odločitvi mnenje zavoda, ki naj sprejme otroka. Njegovo mnenje pa ne sme nadomestiti soglasja organa.²⁵

V skladu s členom 56(2) BU IIa se sodna odločba o namestitvi izda le, če je pristojni organ države članice sprejemnice izdal soglasje. Pri tem gre za diskrecijsko pravico države sprejemnice.²⁶ Država sprejemnica bo namreč odločala o podelitvi soglasja na podlagi svojega nacionalnega prava. Soglasje mora zato obstajati, preden sodišče države članice izvora odloči o namestitvi.

²¹ Uradni list RS–MP, št. 23/2004.

²² Člen 33(2) MKSOVO določa: »*Odločba o namestitvi ali zagotovitvi varstva se lahko v državi prosilki sprejme le, če je osrednji ali drug pristojni organ zuprosjene države odobril to namestitev ali zagotovitev varstva ob upoštevanju otrokovih koristi.*«

²³ Odst. 35–37 Stališča generalne pravobranilke.

²⁴ Odst. 38 Stališča generalne pravobranilke.

²⁵ Odst. 39 Stališča generalne pravobranilke.

²⁶ Tč. v zadevi 70 C-92/12 PPU.

Obveznost soglasja izhaja tudi iz člena 23(g) BU IIa, ki določa, da se sodna odločba o izvrševanju starševske odgovornosti ne prizna oz. ne razglasi za izvršljivo, če ni bil upoštevan postopek, ki ga določa člen 56 BU IIa. Soglasje je torej pogoj za odločbo sodišča o namestitvi, saj naj bi predhodna razjasnitev razlogov proti namestitvi preprečila položaj, da bi bila sicer kasneje potrebna vrnitev otroka.²⁷

Generalna pravobranilka pa je poudarila, da se v določenih primerih dopusti tudi možnost naknadnega soglasja. Po njenem mnenju lahko do tega pride, če je bilo predhodno pridobljeno soglasje nezadostno. Ponovna izvedba celotnega postopka bi lahko namreč ogrozila otrokove koristi. Zato naj se v takšnem izrednem primeru in pod ozkimi pogoji dopusti še naknadna predložitev popolnega oz. zadostnega soglasja. Paziti pa je treba, da ne pride do zaobida zahteve za soglasje.²⁸

Predložitveno sodišče je obravnavalo tudi vprašanja glede informacij, ki jih mora sodišče države izvora posredovati pristojnemu organu države članice sprejemnice in ki bodo podlaga diskrecijski pravici države sprejemnice pri presojanju o podaji soglasja. V skladu z načelom učinkovitosti²⁹ morajo države članice za zagotovitev pravne varnosti in hitrega reševanja postopkov poskrbeti za jasna pravila in postopek soglasja iz navedenega člena 56 BU IIa. V skladu s členom 53 BU IIa mora nepristojni osrednji organ obvestilo posredovati pristojnemu organu. Zato je v nasprotju z obveznostmi iz BU IIa, če osrednji organ sodišču druge države članice, ki je zaprosilo, zgolj sporoči, da ni pristojen, ne da bi navedel dejansko pristojni organ. Izguba časa in nejasnosti pri iskanju pristojnega organa namreč nepotrebno zavlačujejo odreditev namestitve in so s tem v nasprotju z otrokovo koristjo, ki naj se zagotovi z BU IIa.³⁰

Tretje in četrto vprašanje – izvršljivost odločbe ter učinki odločbe pred izvršljivostjo

Predložitveno sodišče je zanimalo tudi, ali je treba odločbo o namestitvev otroka proti njegovi volji v zavod zaprtega tipa v drugi državi članici, razglasiti za izvršljivo, preden pride do dejanske namestitve otroka, ter kakšne pravne učinke ima ta odločba o namestitvi v državi sprejemnici pred razglasitvijo izvršljivosti.

²⁷ Odst. 44 in 45 Stališča generalne pravobranilke.

²⁸ Odst. 46 in 47 Stališča generalne pravobranilke.

²⁹ Takšno stališče je SEU zavzelo tudi v zadevi C-168/08, Hadadi proti Hadadi, ZOdl. 2009, str. I-6871, tč. 45.

³⁰ Odst. 51 Stališča generalne pravobranilke.

V zadevnem primeru je bila S.C. že nameščena v ustanovo zaprtega tipa v Angliji, čeprav odločba o namestitvi tam še ni bila razglašena za izvršljivo. Ker je do namestitve že prišlo, v postopku v glavni stvari pravzaprav ni bilo več bistveno, ali je razglasitev izvršljivosti nujna pred namestitvijo. Iz informacij ZK v postopku pred SEU se je poleg tega izkazalo, da je bila v vmesnem času (8. 3. 2012) na zahtevo HSE irska odločba o namestitvi v Angliji registrirana in s tem razglašena za izvršljivo. Upoštevnost in s tem dopustnost obeh vprašanj bi zato lahko bila dvomljiva.³¹

Ker rok za vložitev pravnega sredstva zoper razglasitev izvršljivosti še ni potekel, je bilo vprašanje glede učinkov pred izvršljivostjo v času odločanja še vedno aktualno. Ker je predložitveno sodišče navedlo, da se namestitev odreja začasno in vsakokrat za štiri tedne, je vprašanje o pravnih učinkih take odločitve upošteveno za čas namestitve S.C. do konca postopka za razglasitev izvršljivosti vseh zaporednih odločb. Predložitveno sodišče je v tej zvezi zanimalo zlasti, ali je (če S.C. pobegne iz zavoda) njegova odločba, ki ni bila razglašena za pravnomočno, lahko pravna podlaga za dejanja organov oblasti, s katerimi bi otroka pripeljali nazaj v zavod. Vprašanje, ali je za odločbo o namestitvi, kakršna je v postopku v glavni stvari, potrebna razglasitev izvršljivosti, je zato za predložitveno sodišče še upošteveno in s tem dopustno.³²

V členu 21 BU IIa je določeno načelo, da se sodna odločba, izdana v državi članici, v drugih državah članicah samodejno prizna. S tem je sprejeto načelo avtomatičnega priznanja med državami članicami.³³ Razen tega pa je Evropski svet že v Tampereju podprl načelo medsebojnega priznavanja sodnih odločb in medsebojno priznanje opredelil kot temelj za oblikovanje resničnega pravosodnega prostora.³⁴

Člen 28 BU IIa ureja razglasitev izvršljivosti. Sodna odločba o izvrševanju starševske odgovornosti glede otroka, ki je izdana v državi članici in ki je izvršljiva v tej državi članici ter je bila vročena, se bo izvršila v drugi državi članici, ko je na zahtevo katere koli od zainteresiranih strank razglašena za izvršljivo v tej državi. Za ZK je v skladu s členom 28(2) BU IIa razglasitev izvršljivosti v Angliji in Walesu, na Škotskem ali na Severnem Irskem

³¹ Odst. 56 Stališča generalne pravobranilke.

³² Odst. 57 Stališča generalne pravobranilke.

³³ Več o tem gl. Sikirić H., Uredba (EZ) br. 2201/2003 i hrvatsko medunarodno procesno pravo, V: Knez R., Kraljić S., Stojanović D. (ur.), Zbornik prispevkov Evropski sodni prostor, Pravna fakulteta, Maribor, 2005, str. 46–47.

³⁴ Tč. 2 uvodne izjave BU IIa.

nadomeščena z registracijo, odvisno od tega, kje naj bo sodna odločba izvršena.

Ker je potrebna razglasitev izvršljivosti tudi za prisilno uresničitev odločbe zoper otroka, s katero je odrejena njegova namestitev zaprtega tipa, potrebna razglasitev izvršljivosti, so predložitveno sodišče in vsi udeleženci v postopku izrazili svojo zaskrbljenost, saj so menili, da razglasitev izvršljivosti pomeni izgubo časa. Gre namreč za nujni postopek. Ker ni bilo alternativnih možnosti za namestitev na Irskem, naj bi prišla v poštev edino namestitev v Angliji, s katero pa naj ne bilo mogoče odlašati zaradi izredne nevarnosti samopoškodovanja. Svoje stališče so utemeljili, da zaradi nujnosti postopka in varstva otrokove koristi, razglasitev izvršljivosti ne bi smela biti pogoj za uresničitev namestitve v tujini. Zahtevanje razglasitev izvršljivosti ogroža učinkovitost čezmejne namestitve.³⁵ Člen 31(1) BU IIa sicer določa, da je treba odločbo o razglasitvi izvršljivosti sprejeti takoj, a je Vlada ZK pojasnila, da bi bilo mogoče to odločbo sprejeti tudi v manj kot enem tednu.³⁶ To je bilo še vedno v skladu s členom 33(5) BU IIa, ki določa, da je za vložitev pravnega sredstva zoper razglasitev izvršljivosti predpisan rok enega oz. dveh mesecev.³⁷

BU IIa je prav zaradi nujnosti določila, da ni potrebna razglasitev izvršljivosti za dve vrsti odločb, in sicer za odločbe o pravici do stikov z otrokom in za odločbe o vrnitvi ugrabljenega otroka. Ker so stiki in vrnitev ugrabljenega otroka občutljivi področji in se pri odločanju o njiju sledi najboljšemu interesu otroka, teži k temu, da so te odločbe v skladu s členom 41 in 42 BU IIa opremljene s potrdilom države izvora³⁸ ter se zaradi tega priznajo in izvršijo v drugi državi članici.³⁹ Potrdilo torej nadomešča v teh dveh primerih razglasitev izvršljivosti. Potrdilo tako nalaga sodišču, ki izda sodno odločbo, da spoštuje zahteve iz BU IIa, med katere spada zlasti zaslisanje otroka.⁴⁰

³⁵ Odst. 68 Stališča generalne pravobranilke.

³⁶ Odst. 70 Stališča generalne pravobranilke.

³⁷ Člen 33(5) BU IIa: »*Pravno sredstvo zoper razglasitev izvršljivosti je treba vložiti v enem mesecu po njeni vročitvi. Če stranka, proti kateri se zahteva izvršitev, nima običajnega prebivališča v državi članici, v kateri je bila razglašena izvršljivost, temveč v drugi državi članici, je rok za pravno sredstvo dva meseca in začne teči od dne vročitve njej osebno ali na njenem običajnem prebivališču. Tega roka ni dovoljeno podaljšati na račun oddaljenosti.*«

³⁸ V zadevi C-491/10 PPU, Joseba Andoni Aguirre Zarraga proti Simone Pelz, ZOdl. 210, str. I-14247 je SEU navedlo, da je odločba o vrnitvi otroka, ki jo izda pristojno sodišče na podlagi BU IIa, ki je izvršljiva in je bilo o njej v državi članici izvora izdano potrdilo iz člena 42(1) BU IIa, priznana in postane avtomatično izvršljiva v drugi državi članici, ne da bi bilo mogoče nasprotovati njenemu priznanju (tč. 48).

³⁹ Malatesta A., *Towards the abolition of the exequatur in Europe: an overview of the EC regulations*, Liuc Papers n. 219, Serie Impresa e Istituzioni, 25, agosto 2008, str. 7.

⁴⁰ Odst. 72 Stališča generalne pravobranilke.

Nezaslišanje otroka je lahko v skladu s členom 23 BU IIa tudi razlog za zavrnitev priznanje sodne odločbe.⁴¹ V postopku za razglasitev izvršljivosti sodišče v okviru presoje za podelitev »eksekvatore« po uradni dolžnosti preverja obstoj razlogov za nepriznanje iz člena 23 BU IIa.

SEU pa je tudi opozorilo, da lahko sodišča države članice v skladu s členom 20(1) BU IIa pod določenimi pogoji sprejme začasne ukrepe ali ukrepe zavarovanja, ki jih predvideva pravo te države članice, tudi kadar je po tej BU IIa sicer za odločanje o glavni stvari pristojno sodišče druge države članice. Ker ta pristojnost pomeni izjemo v sistemu pristojnosti iz te uredbe, je to določbo treba razlagati ozko.⁴²

Generalna pravobranilka je tudi poudarila, da bi zavzemanje stališče, da za prisilno uresničitev odločbe o namestitvi zoper otroka ni potrebna razglasitev izvršljivosti, končno pomenilo, da za ukrepe za izvršitev zoper otroka ni potrebna pravna podlaga, ki je za izvršitev predpisana s temeljnimi pravicami in ki opravičuje poseg v svobodo, v obliki razglasitve izvršljivosti, s katero se v tujini izdana sodna odločba prevzame v pravni red države izvršitve. S postavitvijo na takšno stališče, bi se namreč otroku dal zgolj položaj predmeta državne prisile.⁴³ To pa ni združljivo s temeljnimi pravicami otroka. Iz uvodne izjave 33 BU IIa namreč izhaja priznavanje temeljnih pravic in upoštevanje načel Listine o temeljnih pravicah EU (v nad.: LTPEU),⁴⁴ in sicer tako, da zagotavlja spoštovanje temeljnih otrokovih pravic, kot so določene v njenem členu 24.⁴⁵

SEU je nadalje poudarilo, da suspenzivni učinek pravnega sredstva, vloženega proti sodni odločbi o razglasitvi izvršljivosti, ne bo mogel ogroziti kratkega roka, določenega v členu 31 BU IIa. To je treba razlagati tako, da sodna odločba o namestitvi postane izvršljiva v trenutku, ko sodišče zaprosene države članice v skladu z navedenim členom 31 BU IIa razglasi izvršljivost te sodne odločbe.⁴⁶ SEU poudarja, da besedilo BU IIa ne nasprotuje taki razlagi, saj člen 28(1) določa, da se sodna odločba o

⁴¹ Z vprašanjem ustreznosti zaslišanja otroka in posledično s priznanjem sodne odločbe se je Višje sodišče v Ljubljani ukvarjalo v zadevi VSL sklep IV Cp 1792/2007.

⁴² Zadeva C-403/09 PPU, Jasna Detiček proti Maurizio Sgueglia, ZOdl., str. I-12193, tč. 38.

⁴³ Odst. 79 Stališča generalne pravobranilke.

⁴⁴ UL C 83/389, 30. 3. 2010.

⁴⁵ Člen 24 LTPEU: »1. Otroci imajo pravico do potrebnega varstva in skrbi za zagotovitev njihove dobrobiti. Svoje mnenje lahko svobodno izražajo. Njihovo mnenje se upošteva v stvareh, ki jih zadevajo, v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo. 2. Pri vseh ukrepih javnih organov ali zasebnih ustanov, ki se nanašajo na otroke, se morajo upoštevati predvsem koristi otroka. 3. Vsak otrok ima pravico do rednih osebnih odnosov in neposrednih stikov z obema staršema, če to ni v nasprotju z njegovimi koristmi.«

⁴⁶ Tč. 125 v zadevi C-92/12 PPU.

izvrševanju starševske odgovornosti, izdane v državi članici, izvrši v drugi državi članici, ko je na zahtevo katere koli od zainteresiranih strank razglašena za izvršljivo v tej državi.

Zaradi vsega navedenega je pravilno, da je za sodno odločbo o namestitvi otroka v zavod zaprtega tipa potrebna razglasitev izvršljivosti tudi takrat, kadar jo je treba izvršiti zoper otroka.⁴⁷ Da se BU IIa ne bi odvezel njen polni učinek, mora sodišče zaprosene države članice sprejeti sodno odločbo v zvezi z zahtevo za razglasitev izvršljivosti posebej hitro, pravna sredstva, vložena proti tej sodni odločbi sodišča zaprosene države članice, pa ne smejo imeti odločilnega učinka.⁴⁸

Peto in šesto vprašanje – ali je za podaljšanje namestitve potrebno vsakič znova podati soglasje

S petim in šestim vprašanjem je HC spraševal, ali sta pri odredbah sodišča, s katerimi je podaljšana namestitev, vsakič znova potrebna soglasje iz člena 56(2) in razglasitev izvršljivosti v skladu s členom 28 BU IIa. Namreč odrejena namestitev je bila zgolj začasna, predložitveno sodišče pa je menilo, da ni praktično, da bi se vsakič znova ponavljalo soglasje in postopek za razglasitev izvršljivosti.⁴⁹ SEU je menilo drugače. Tako je za vsako sodno odločbo o podaljšanju prvotne sodne odločbe o namestitvi potrebna pridobitev soglasja pristojnega organa zaprosene države članice, razen če je ta organ prvotno soglasje oblikoval tako, da je v njem zajel vsa morebitna podaljšanja, in da mora biti vsekakor razglašena za izvršljivo v zaproseni državi članici, kot da bi šlo za novo sodno odločbo.⁵⁰

SEU je potrdilo, da se lahko ukrepi za izvršitev opirajo na odločbo, ki je bila razglašena za izvršljivo, samo v obsegu, ki ga predvideva odločba. Namestitev, ki je odrejena le za določen čas, je lahko razglašena za izvršljivo samo za obdobje, ki je določeno v odločbi. Vsako podaljšanje izven tega časa nima pravne podlage za prisilno izvršitev namestitve za daljši čas, torej za čas, ki presega čas odrejene namestitve v odločbi. Zunaj obdobja, za katero je z odločbo odrejena namestitev, bi v postopku za razglasitev izvršljivosti manjkal pogoj izvršljivosti v državi, v kateri je bila izdana odločba. Za nadaljnje odločbe o namestitvi bo torej potrebna nova razglasitev izvršljivosti. Ob upoštevanju tega, da bo namestitev zaprtega tipa vedno *ultima ratio*, je

⁴⁷ Odst. 86 in 87 Stališča generalne pravobranilke.

⁴⁸ Tč. 133 v zadevi C-92/12 PPU.

⁴⁹ Odst. 105 Stališča generalne pravobranilke.

⁵⁰ Tč. 137 v zadevi C-92/12 PPU.

razumljivo, da bo odrejena samo za nujno potreben čas. Lahko pa sodišče, ki odloča o namestitvi, že na začetku določi daljšo namestitev. Ko bo ta razglašena za izvršljivo, jo bo nato možno še vedno v kratkih časovnih presledkih preverjati in jo tudi po potrebi preklicati, če ne bo več potrebna.⁵¹

Zastopano stališče glede petega in šestega vprašanja je, da soglasje iz člena 56(2) BU IIa, ki je bilo dano za določeno obdobje, ne velja za vse odločbe, s katerimi je podaljšana namestitev, ampak ga je treba ponovno pridobiti. Ukrepi za izvršitev pa lahko temeljijo na odločbi, ki je bila razglašena za izvršljivo, samo za obdobje, za katero je bila v odločbi odrejena namestitev.⁵²

5. Končna stališča primera Health Service Executive proti S.C. in A.C

Izhajajoč iz navedenih okoliščin zadevnega primera so podana sledeča končna stališča:

- a) na stvarno področje uporabe BU IIa spada tudi odločba o namestitvi otroka v zavod v drugi državi članici, ki je povezana s pridržanjem in do katere pride zaradi zaščite otroka;
- b) soglasje iz člena 56(2) BU IIa mora izdati državni organ pred odločbo o namestitvi. Zgolj soglasje ustanove, v kateri naj bo nameščen otrok, ne zadošča;
- c) za namestitev otroka v zavod zaprtega tipa je potrebna razglasitev izvršljivosti v skladu s členom 28 BU IIa;
- d) ukrepi za izvršitev lahko temeljijo samo na odločbi, ki je bila razglašena za izvršljivo, in samo za obdobje, za katero je bila v odločbi odrejena namestitev.

6. Komentar odločbe

Člen 56 BUIIa se nanaša na namestitev otroka v oskrbo zavoda ali rejniške družine v drugi državi članici, za kar se zahteva soglasje osrednjega organa države sprejemnice. Pridobitev soglasja je pogoj za namestitev, saj se le tako lahko že predhodno razjasnijo določene okoliščine, ki so pomembne za namestitev otroka v drugo državo. V nasprotnem primeru bi lahko namreč prišlo do vrnitev otroka v državo izvora odločbe. SEU je potrdilo, da pri odločbah o namestitvi otroka v drugo državo ni podana izjema po BU IIa, ko ni potrebna razglasitev izvršljivosti. Ta je namreč predvidena samo za odločbe o stikih in odločbe o vrnitvi otroka. Hkrati pa se je SEU tudi zavedalo težav,

⁵¹ Tč. 140 v zadevi C-92/12 PPU in odst. 107 Stališča generalne pravobranilke.

⁵² Odst. 108 Stališča generalne pravobranilke.

ki so lahko povezane s tem, saj gre za postopke, ki so po svoji naravi nujni, saj se z njimi sledi izrecno varstvo otrokovih koristi. SEU je zato še pripomnilo, da se morajo takšni postopki izvajati posebej hitro in da pritožbe, ki bodo vložene zoper takšne odločbe, nimajo odložilnega učinka. Kljub navedenemu pa je postopek pri odločbah o namestitvi zamuden v pogledu varstva otrokovih potreb. Zato bi bilo potrebno razmišljati v smeri možnosti oblikovanja pravil za postopek, ki bi omogočal hitrejšo in učinkovitejšo izvršitev odločb o namestitvi otroka v drugo državo članico.